

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Proč potřebujeme novou právní úpravu využívání analýz DNA policií?

Analýza DNA je stále více využívaným prostředkem k zjišťování celé řady informací počínaje prostou identifikací pachatelů trestných činů a určování otcovství, přes výzkum dědičných chorob, až po určování původu předků v takzvané rekreační genetice. Šíří možného využití analýzy DNA samozřejmě odpovídá i riziko zneužití informací. Ať už jde o zneužití údajů o zdravotním stavu a o predispozici k určitým nemocem (např. zaměstnavateli nebo zdravotními pojišťovnami) nebo třeba o podstrčení vzorku DNA jiné osoby na místě činu (důkaz analýzou DNA je přijímán až příliš nekriticky).

V současné době Česká Republika nemá žádný zákon, který by problematiku DNA upravoval komplexně a tak lze úpravu najít roztržštěnou v řadě právních předpisů. DNA, respektive výsledky její analýzy je třeba, v případě, že lze určit, od jaké osoby vzorek pochází, považovat za citlivý osobní údaj dle § 4 písm. b) zákona č. [101/2000 Sb.](#), o ochraně osobních údajů (dále jen „ZOOU“). Tento zákon představuje základní úpravu zpracování osobních údajů v souvislosti s analýzami DNA. Dle § 3 odst. 6 písm. b) tohoto zákona se jeho určitá ustanovení, zejména úprava práv a povinností správce osobních údajů na Policii ČR nevztahují a tato má svoji vlastní úpravu týkající se zpracování osobních údajů ve „svém“ zákoně, tedy v zákoně č. [273/20008 Sb.](#), o Policii ČR (dále jen „PolZ“). Právě zpracování osobních údajů v sektoru policie se budu ve svém příspěvku věnovat.

Pokud jde o využití DNA při práci policie, tak je úprava dvojkolejná. Oprávnění policie můžeme najít především v § 63 a § 65 PolZ. V § 63 odst. 2 dává tento zákon policii oprávnění vyzvat k prokázání totožnosti velmi široký okruh osob uvedený pod písmeny a) – l). V případě, že nelze totožnost osoby zjistit je v souladu s § 63 odst. 4 PolZ policista oprávněn získat informace potřebné k ztotožnění dané osoby mimo jiné i odebráním biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení. V souladu s § 65 odst. 1 PolZ může policista při plnění svých úkolů a pro účely budoucí identifikace mimo jiné také odebrat biologické vzorky umožňující získání informací o genetickém vybavení u osoby obviněné ze spáchání úmyslného trestného činu nebo u osoby, které bylo sděleno podezření pro spáchání takového trestného činu, u osoby ve výkonu trestu odnětí svobody za spáchání úmyslného trestného činu, u osoby, jíž bylo uloženo ochranné léčení, nebo u osoby nalezené, po níž bylo vyhlášeno pátrání a která nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. V případě, že daná osoba nesouhlasí s odběrem vzorku DNA, může policista v souladu s § 63 odst. 4 a § 65 odst. 2 tohoto zákona po provedení marné výzvy překonat její odpor. Překonání odporu není možné v případě, že by došlo k zásahu do tělesné integrity dané osoby. V případě stěru z ústní dutiny, který je zpravidla využíván k odběru vzorku DNA, k zásahu do tělesné integrity nedochází. Právě o ustanovení § 65 opírá v současné době Policie ČR své oprávnění k ukládání profilů DNA (profil DNA je alfanumerický kód, který je výsledkem analýzy DNA a měl by sloužit výhradně k identifikaci osob) do Kriminallistické databáze vedené Kriminallistickým ústavem (stále je používán

nevhodný název Národní databáze DNA). Konkretizace postupů při využívání DNA policií obsahuje Závazný pokyn policejního prezidenta č. 88/2002, který slouží pouze pro interní potřebu a širší veřejnosti není znám.

Oprávnění policie využívat analýzu DNA při vyšetřování konkrétních trestných činů je dále obsažena v § 114 odst. 2 trestního řádu (dále jen „TR“), podle něhož se odběru vzorku DNA musí podrobit „osoba, o kterou jde“, pokud to je třeba k provádění důkazu. Osobou o kterou jde je nejen ten proti němuž je vedeno trestní řízení, ale také svědek, poškozený nebo zúčastněná osoba. I zde je možné provést odběr i proti vůli dané obviněného nebo podezřelého (v případě podezřelého je nutné k překonání odporu mít souhlas státního zástupce). Od první možnosti odběru upravené v PolZ se úprava v trestním řádu liší nejen širším okruhem osob, kterým lze vzorky DNA odebírat, ale i vázaností analýzy DNA na vyšetřování konkrétního trestného činu. Ukládání vzorků do Kriminologické databáze by zde tak nemělo přicházet v úvahu.

Jak již bylo řečeno, tak existence Kriminologické databáze DNA, která u nás vznikla v roce 2002 a v současnosti obsahuje několik desítek tisíc DNA profilů, je založena na příslušných ustanoveních PolZ a na interním předpisu. Tento způsob úpravy nelze považovat za dostatečný. Nejen, že v zákoně zcela chybí úprava toho, kdo je správcem databáze, kdo má k údajům přístup, po jakou dobu mají být údaje uchovávané, co se má dít se vzorky DNA, z nichž jsou profily DNA analýzou získávány atd. Ale vlastně zde chybí o jakékoli databázi DNA jakákoli zmínka. V souladu s § 8 Doporučení č. R (92) 1 Výboru ministrů členských států Rady Evropy, o využívání analýzy deoxyribonukleové kyseliny (DNA) v rámci systému trestní justice (dále jen „Doporučení č. R (92) 1“) by přitom vytvoření a provozování jakéhokoli registru DNA pro účely vyšetřování a stíhání trestných činů mělo být právně upraveno. Jak konstatuje ve své výroční zprávě za rok 2008 Úřad pro ochranu osobních údajů, tak Závazný pokyn policejního prezidenta takovou právní úpravou není. Jde o interní ustanovení, které dostatečně nesplňuje požadavek podřídit zpracování citlivých údajů zpřísněnému režimu, jak je vyjádřeno v zákoně o ochraně osobních údajů i v zákoně o policii.[1]

Poměrně široké nastavení okruhu osob, kterým lze DNA odebírat a následně ukládat do databáze pro budoucí možné využití podle § 65 PolZ, lze jen těžko odůvodnit. K odběru vzorku podle policejního zákona navíc není potřeba disponovat povolením soudu, jak je tomu například v Německu. Podle současné úpravy lze tak například ukládat do databáze vzorky osob podezřelých nebo obviněných, které byly zproštěny obžaloby. To jestli tak Policie ČR činí nebo nečiní je v zásadě na její libovůli, respektive na rozhodnutí policejního prezidenta. Podle vyjádření Policie ČR nejsou profily DNA podezřelých osob v databázi v současnosti zpracovávány. Povinnost Policie ČR údaje likvidovat dle § 65 odst. 5 PolZ jakmile jejich zpracování není nezbytné pro účely předcházení, vyhledávání nebo odhalování trestné činnosti anebo stíhání trestných činů nebo zajišťování bezpečnosti České republiky, veřejného pořádku nebo vnitřní bezpečnosti, je formulována tak neurčitě, že ji lze redukovat na případy, kdy subjekt údajů například zemřel a v ostatních případech další zpracování údajů v databázi odůvodnit odkazem na častou recidivu pachatelů a to i recidivu nestejnorodou.

V Evropě můžeme sledovat v zásadě dva způsoby úpravy. V Anglii a Walesu mohou být odběry prováděny všem osobám zadrženým policií, naopak například v Německu a Rakousku je přesně stanovený okruh trestných činů, u nichž lze odběry provádět (osoby obviněné ze závažného trestného činu, u nichž je předpoklad, že by mohly být vzorky v budoucnu využitelné) a jejichž vzorky lze v databázích zpracovávat (pouze odsouzení). Rozdílnost úprav se odráží i v rozsahu databází. Zatímco v Anglii a Walesu jsou uchovávané údaje o zhruba 4,5 milionech osobách, tak v Německu a Rakousku se jedná zhruba o 650, respektive 120 tisíc osob). Právě německý a rakouský model se jeví v našich podmínkách jako nejvhodnější. Už proto, že Velká Británie dostala v roce 2008 za svoji Národní databázi DNA políček od Evropského soudu pro lidská práva v podobě rozsudku ve věci S. a Marper proti Spojenému Království ze dne 4.12.2008 (30562/04, 30566/04)[2]. Stěžovatelé S. a Marper se od roku 2001 u britských soudů bezvysledně domáhali zničení svých profilů DNA a otisků prstů, které

jim byly odebrány v souvislosti s podezřením a obviněním ze spáchání trestných činů. Obávali se totiž možného budoucího zneužití těchto osobních údajů, spojeného s diskriminačním přístupem vůči nim jako osobám v minulosti trestně stíhaným. Podle ESLP (§ 125 rozsudku) je uchovávání vzorků DNA, buněčné tkáně a otisků prstů osob v minulosti podezřelých a obviněných z páchaní trestné činnosti, kterým se však vina nikdy neprokázala, v rozporu s článkem 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod (dále jen „Úmluva“), neboť nesplňuje kritérium nezbytnosti opatření v demokratické společnosti. Nová britská vláda má jako jednu ze svých priorit zavedení Skotského modelu při vedení databáze DNA.[3] Ve Skotsku přitom nedochází k uchovávání profilů osob, u nichž nedošlo k prokázání trestného činu.

Doporučení č. R (92) 1 v § 4 říká, že tam kde „vnitrostátní právní předpisy připouštějí odběr vzorků bez souhlasu podezřelého, by měl být vzorek odebrán pouze pokud okolnosti případu takový úkon opodstatňují“. V § 8 téhož doporučení pak stojí, že by měla být „přijata opatření zajišťující, že výsledky analýzy DNA a informace z nich odvozené budou zničeny, jakmile nebude potřeba nadále je uchovávat pro účely, k nimž byly použity. Výsledky analýzy DNA a informace z nich odvozené však mohou být uchovány, jestliže byl dotčený jednotlivec odsouzen pro závažné trestné činy ohrožující život, zdraví nebo bezpečnost osob. Pro takové případy musí vnitrostátní právní předpisy stanovit přesnou dobu uchovávání.“ Z těchto doporučení vyplývá, že ukládání genetických profilů v policejní databázi by se mělo týkat pouze osob, které se dopustily závažných trestných činů, analýzy DNA pachatelů jiných trestných činů by měla být využívána pouze v souvislosti s konkrétním vyšetřováním ve smyslu úpravy v našem trestním řádu.

Nerozlišováním jednotlivých trestných činů by mohlo dojít k tomu, že by nebyla naplněna zásada přiměřenosti, která předpokládá, že do práva na ochranu soukromí chráněného čl. 8 odst. 1 Úmluvy, může veřejná moc zasahovat pouze v případech, „kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných“. Ve výše zmíněném rozhodnutí Evropský soud pro lidská práva opakovaně zdůrazňuje nutnost posuzování přiměřenosti zásahu do práva na soukromí u pachatelů jednotlivých trestných činů. Je zřejmé, že při plošném odebrání a zpracování vzorků a profilů DNA, by u pachatelů řady trestných činů tato zásada naplněna nebyla. To by se pak mohlo odrazit v míře zpochybňování analýzy DNA jako důkazního prostředku obhajobou v trestním řízení.

Kriminalistická databáze obsahuje tzv. profily DNA, které jsou výsledkem analýzy vzorku DNA. Zatímco ze vzorku DNA lze zjistit široké spektrum informací, tak profil je alfanumerický kód, který odráží určité sekvence genomu, a který by měl sloužit pouze k identifikaci osoby. Postupně se nicméně ukazuje, že z profilu DNA lze informací vyčíst více. Konkrétně se jedná nejen o pohlaví dané osoby, ale především o její příbuzenské vazby. S vysokou mírou pravděpodobnosti, jak vyplývá mimo jiné rovněž z rozsudku S. a Marper proti Spojenému království, lze určit i etnicitu osoby (§§ 74-76). Právě otázka jestli je možné z profilu DNA zjistit etnicitu je klíčová. Zpracování citlivých osobních údajů o rasovém původu může být prováděno podle § 79 odst. 2 PolZ pouze je-li to nezbytné při vedení konkrétního trestního řízení. Zpracování profilů DNA za účelem identifikace případně další trestné činnosti subjektu údajů by tak v podstatě už z tohoto důvodu mělo být nezákonné a to nejen dle zákona o policii, ale i podle § 9 ZOOÚ, který policii umožňuje zpracovávat citlivé osobní údaje pouze na základě zmocnění zvláštním zákonem. Toto zmocnění zde chybí.

Podle vyjádření policie jsou vzorky DNA po získání profilu zlikvidovány. Tento postup má svá pro a proti. Na jednu stranu je pravda, že likvidací vzorků se zabrání jejich případnému zneužití. Na druhou stranu zde pak ale neexistuje možnost provést kontrolní analýzu obhajobou. Teoreticky tak může dojít ke zfalšování výsledků analýzy, které bude v budoucnu neodhalitelné. Vzhledem k tomu, že důkazy s využitím DNA jsou často považovány za korunní, otevírá se široký prostor pro zneužití, proti němuž má obhajoba minimální možnosti obrany. Je žádoucí, aby byl uchován kontrolní vzorek,

u něž by v případě nalezení shody byla provedena kontrolní analýza DNA za zpřísněných podmínek a s případnou účastí obhajoby.

Za stávající praxe likvidace vzorků lze za nevyhovující považovat stav, kdy je databáze vedena Kriminalistickým ústavem, který je součástí Policie ČR. Inspirativním by mohl být například rakouský model, kde jsou odděleny subjekty, které se podílejí na jednotlivých úkonech při analýze DNA, čímž se snižuje riziko zneužití.[4]

Pokud jde o dobu uchovávání vzorků, tak její stanovení v českém právním řádu rovněž chybí. Policie by tak měla vycházet z obecné povinnosti prověřovat každé 3 roky další nutnost zpracování osobních údajů zakotvenou v § 82 PolZ. Toto prověřování je často pouze formální. Jako vhodnější se jeví stanovení obecné maximální doby uchovávání profilů v databázi, jako je tomu ve velké většině ostatních evropských zemích.

Závěr

Z výše zmíněných důvodů je nutné považovat současnou úpravu existence Kriminalistické databáze DNA za nevyhovující. Jako nejlepší řešení se jeví buď přijetí zcela nového zákona o DNA, který by řešil problematiku komplexně, a to nejen pro sektor policie, ale i pro další oblasti, kde k nakládání s DNA dochází (zdravotnictví, soukromý sektor), a které by si novou úpravu rovněž zasloužily. Alternativou by pak byly dílčí novelizace stávajících zákonů, v případě činnosti Policie ČR tedy především PolZ a TR.

Mgr. Jan Vobořil
právník

[Iuridicum Remedium, o.s.](#)

Vírská 14/278,
198 00 Praha 9

Kancelář a korespondenční adresa:

U Průhonu 23/1201
170 00 Praha 7

Tel.: + 420 222 515 564

Fax: + 420 222 515 564

E-mail: iure@iure.org

[1] http://www.uouu.cz/files/vz_2008.pdf, s. 36

[2] <http://www.webcitation.org/5g6FzdBr4>

[3] <http://www.guardian.co.uk/politics/2010/may/12/lib-dem-tory-deal-coalition>

[4] Databáze je vedena od roku 1997 spolkovým Ministerstvem vnitra, analýzy provádí výlučně Rakouská centrální DNA laboratoř při Institutu právního lékařství při universitě v Innsbrucku. Centrální laboratoř nedisponuje osobními daty, Ministerstvo nedisponuje biologickým materiálem. Z laboratoře jsou Ministerstvu posílány profily DNA, které jsou následně ztotožňovány s osobními údaji prostřednictvím čárových kódů. (Veselá Hana, Odebírání vzorků DNA, nakládání s nimi a následná identifikace osob, Parlamentní institut, studie č. 5/286, 2009, s. 10)

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Evropská unie mění pravidla plateb: více odpovědnosti, intenzivnější zpracování dat, více kontrol](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Odpovědnost zaměstnavatele a zaměstnance v souvislosti s využitím umělé inteligence](#)
- [Nový návrh zákona o platformové práci - 2. díl: Redefinice závislé práce](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [JIŘÍ HARNACH - VEŘEJNÉ ZAKÁZKY LIVE! - ČERVEN 2026](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)